

FORSKNINGS PROFILER

Judarna i Sverige

Forskarnätverk om judarnas historia

Se även nätverkets sida under www.multietn.uu.se el. www.hgs.uu.se

Ett nytt nationellt forskarnätverk etablerades hösten 2007 och har fått namnet "Forskarnätverket Judarna i Sverige – en minoritets historia". Nätverket har sin bas vid Centrum för multietnisk forskning och Programmet för studier kring Förintelsen och folk mord samt vid Historiska institutionen, Uppsala universitet.

Nätverket består av forskare (disputerade och doktorander) från hela landet som sysslar med eller är intresserade av forskning om den judiska befolkningsgruppens historia i Sverige.

Forskningen kan ske på individ-, kollektiv- eller organisationsnivå och kan utgå från befolkningsgruppen både som aktörer och som subjekt för statsmaktens och samhällets attityder och agerande. Sålunda kan till exempel den judiska gruppens historia, ekonomi, sociala sammansättning, strategier (assimilering, integration, konversioner etc.) studeras över tid, liksom majoritetssamhällets attityder och agerande gentemot den judiska gruppen (allmänna inkluderings- respektive exkluderingsstrategier, flykting- och invandringspolitik, minoritetspolitik etc.) samt självfallet interaktionen mellan olika kategorier judar, exempelvis nyanlända kontra svenskfödda, ortodoxa kontra reformerade eller socioekonomiskt differentierade. Det är alltså fråga om ett ganska brett och tvärvetenskapligt forskningsområde. I nätverket ingår forskare från en rad discipliner: historia, ekonomisk historia, idéhistoria, litteraturhistoria, etnologi, sociologi, statsvetenskap, religionshistoria, konstvetenskap och musikvetenskap.

Nätverket har ambitionen att agera dels i en internationell kontext av "judisk historia", dels i en nationell (och internationell) minoritetsforskningskontext, där judar utgör en minoritet av många. Utgångspunkten är att den svensk-judiska befolkningsgruppen av flera skäl utgör ett idealiskt objekt för studier om minoriteter, integration, diskriminering m.m. Den har funnits länge i Sverige och framträtt som en urskiljbar minoritet som ständigt, utifrån skilda historiska förutsättningar, sökt strategier för integration och anpassning. Invandringen har skett under olika perioder och med olika geografisk och socioekonomisk bakgrund, och interaktionen mellan olika kategorier judar har varit omfattande.

Samarbete

Ett uttalat mål för nätverket är att stimulera samarbete och mobilitet inom forskarvärlden. Såväl geografisk som disciplinär spridning är önskvärd. Rent konkret skall detta ske bland annat genom informationsutbyte, workshops, konferenser samt hjälp med synpunkter vid individuella eller gemensamma projektansökningar.

Till Riksbankens jubileumsfond inlämnades 2008 åtta projektansökningar med kopplingar till nätverket och till Vetenskapsrådet tio stycken. Ansökningarnas temata speglar väl bredden i nätverket. Flera av de planerade projekten, för vilka medel söks, handlar om olika aktörers agerande under tiden från och med Hitlers maktövertagande 1933 till och med de närmaste åren efter krigsslutet 1945, exempelvis relationen mellan Stockholms mosaiska församling och tyskspråkiga judiska flyktingar, om tyskjudiska immigranter i svenskt kulturliv, om samarbete mellan svenska och tyska etnologer, om "1945 års räddade" ur olika aspekter och om svensk diskrimineringsantisemitism över en lång tidsperiod. Andra planerade projekt handlar om östjudisk immigration under 1800- och början av 1900-talet, om släktnamnbyten och dop, om liturgireformen i Göteborgs synagoga under 1800-talet och om komparationer med romer och resande och andra minoritetsgrupper.

Infrastruktur

Av stor betydelse är också arbetet med en förbättrad infrastruktur för forskning kring judarnas historia. Viktiga samarbetspartners är de judiska församlingarna samt arkivväsendet i allmänhet och Riksarkivet i synnerhet. Nätverket har nära samarbete med Riksarkivet där Stockholms judiska församlings arkiv är deponerat. Detta arkiv är nyligen ordnat och förtecknat med hjälp av finansiering från Riksbankens jubileumsfond och Knut och Alice Wallenbergs stiftelse. Riksarkivet söker nu ytterligare medel dels för att upprätta en arkivguide, dels för att göra datoriserade register för att underlätta forskningen i detta stora arkiv som består av över 80 olika arkivbildare med totalt över 300 hyllmeter material.

Internationella kontakter

Initiala kontakter har även etablerats med forskare och forskargrupper i andra länder

för att utveckla ett internationellt samarbete. Forskningsfältet "Jewish Studies" är omfattande i många länder och förhoppningsvis kan nätverket bidra till att så blir fallet även i Sverige där forskningen intensifierats starkt under senare år med bland annat flera doktorsavhandlingar. Det är också viktigt att koppla den svensk-judiska erfarenheten till den internationella.

Sverige har i detta sammanhang många fördelar som forskningsobjekt. Det svenska källmaterialet är omfattande, välordnat och väl tillgängligt, och den judiska befolkningsgruppen är till storleken "hanterbar" vilket möjliggör studier även på mikronivå. Det faktum att Sverige under andra världskriget inte var vare sig ockuperat eller krigförande gör det också speciellt och internationellt intressant ur många aspekter.

Nätverksmöten

Forskarnätverket etablerades hösten 2007 på initiativ av universitetslektor Lars M. Andersson, prefekt vid Historiska institutionen, Uppsala universitet, och professorerna Helmut Müssener och Harald Runblom, bägge emeriti och verksamma vid Centrum för multietnisk forskning och Programmet för studier kring Förintelsen och folk mord vid nämnda universitet. Fil.dr Carl Henrik Carlsson engagerades som koordinator.

Ett heldagsmöte anordnades den 20 september 2007 i Uppsala med deltagande av 27 personer, främst forskare från hela Sverige, men även representanter från bland annat Judiska församlingen i Stockholm och Riksarkivet. Vid mötet diskuterades det fortsatta arbetet med nätverket. De nämnda fyra personerna utsågs jämte universitetslektor Rita Bredefeldt, Ekonomisk-historiska institutionen vid Stockholms universitet, till en styrgrupp, vilken senare har sammanträtt regelbundet. Förste arkivarie Lars Hallberg, Riksarkivet, höll ett föredrag om Judiska församlingens arkiv och arbetet med dess ordnande och förtecknande, och två forskare, Helmut Müssener och doktorand Karin Kvist Gevertz, redogjorde för hur de använt samma arkiv.

Ett symposium för nätverksmedlemmar och utländska gäster är planerat till 14-15 november 2008 i Uppsala. Intresserade av nätverket kan kontakta Carl Henrik Carlsson via e-post jis@multietn.uu.se.

Carl Henrik Carlsson